

Posudek na diplomovou práci

Jana Šamánka

diskurzivní re/produkce nerovnosti v rozhodování: příklad Pankrácké pláně

Autor si klade za cíl předvést na konkrétním příkladu mediálního zpravodajství a komentování, jakým způsobem masmédiá re/produkuje sociální nerovnosti mezi skupinami definovanými na základě priority přikládané ekonomickému zisku a skupinami s alternativními prioritami. Autor se metodologicky opírá o kritickou diskurzivní analýzu a teoretické zázemí čerpá z teorií diskurzivní reprodukce sociálních nerovností a nerovností v rozhodování. Texty, které se problematice věnují čistě na teoretické úrovni (Wallerstein penalizace skupin nejednajících s cílem akumulace ekonomického kapitálu, Keller podléhání imperativu ekonomické výhodnosti, Habermas teorie instrumentální povahy rozumu, Beck vznik nových rizik spojených s diskurzivními limity posuzování produkce ekonomického zisku, Fraser rámování sociálních nerovností, Gutman nerovnosti rozhodování) hodlá doplnit svou prací, která propojí teoretickou úroveň s reálnými a konkrétními sociálními vztahy identifikovanými v mediálním diskurzu, který se týká sporu o výstavbu Pankrácké pláně. Konkrétně chce odhalit jaké diskurzivní nástroje jsou užívány k legitimizaci a reprodukci vztahů cílové nerovnosti.

Předem avizuje, že jeho přístup je hodnotově odvozený z radikálně demokratického přístupu k rozhodování ve veřejném zájmu. Konstituuje metodologickou pozici opírající se o konstruktivistické teze, ve které jeho výsledky jsou platné, jen jsou-li nahlíženy prizmatem radikálně demokratického přístupu k rozhodování. Přitom se metodologicky opírá o kritickou analýzu diskurzu použitou na mediálního diskurz o výstavbě Pankrácké pláně. Práce má složitou konstrukci, autor osvědčuje schopnost rozvinout ji do originální linie: diskuse východisek, výklad vstupních teoretických a metodologických předpokladů, analýzy a závěr. V tomto ohledu představuje diplomová práce neobvykle vyzrálé dílo, které bezezbytku plní své cíle: propojuje teorii s případem a potvrzuje vstupní teze. Jeho diplomová práce jako literární výkon proto zaslouží, aby byla označena jako výtečná.

Pokud bych ji ale hodnotil jako vědecký počín, právě popsané přednosti, představují její zásadní slabinu. Autor budující propojení teorie (primárně Wallersteinovy) a konkrétního příkladu, zcela opomíjí možnost, že případ Pankrácké pláně by měl zároveň vždy také chápat jako „test“ vstupních teoretických předpokladů a udržitelnosti jeho vlastních hodnotových východisek. Kdyby autor soustavně bral v potaz navrženou alternativní kritickou perspektivu, neumím si na základě svých výzkumných zkušeností představit, že by mohl dospět „tak snadno“ k žádoucímu propojení. Proč si to myslím:

- Stávající právní rámce jsou rámce místní zastupitelské demokracie a domnívám se, že analýza by to měla respektovat, protože tvoří kontext, v něm se analyzovaný mediální diskurz o proměnách Pankrácké pláně rozvíjí. Ve hře je politický proces formování veřejného zájmu (podoba zástavby Pankrácké pláně), kde klíčovou roli má městské zastupitelstvo a střetávají se zde zájmy Prahy a Prahy 4. Z analýzy to není patrné a klíčová role zastupitelstev je v analýze téměř neviditelná, stejně jako není diskutovaná jejich nezařaditelnost s ohledem na dvě základní skupiny rozeznávané v uvažované práci. Je možné, že obraz, který poskytuje mediální diskurz zjednodušuje situaci na spor dvou stran tak, jak je vymezuje autor. Pak ovšem právě toto zjednodušení, by se mělo stát důležitým diskutovaným nálezem analýzy. Takový náleží by ovšem zásadním způsobem ztěžoval bezproblémové propojení teorií a příkladu (viz dále).
- Trochu nevěrohodnou se mi jeví skutečnost, že by v médiích, která konstruují takovýto spor, neměla „slabá strana“ nějaké zastání (nebylo by to drama). Opět, je-li takto mediální diskurz vychýlen ve prospěch ekonomické relevance sporu oproti jeho politické relevanci, mělo by to být v práci diskutováno.
- V práci mi kromě toho chybí diskuse asymetrie, která je typická pro jakoukoliv velkorysejší městskou výstavbu a každá, místní demokracie se s ním musí vyrovnávat: místní lidé z bezprostředního okolí coby nositelé negativních externalit pro ti ní protestují, zatímco radnice mají na mysli jejich pozitivní externality pro sebe i celou obec je podporují z legitimních i nelegitimních (?) politických i ekonomických zájmů (otázka jejich příjmů). Z této perspektivy viděno estetika místa rozhodně není banálním problémem, stejně tak jako se jeví utopickou představa, že bez procedurálního rámování, lze získat loajalitu všech dotčených na bázi deliberace.

Autor konstatuje shodu mezi vstupními teoriemi a svými analytickými nálezy a interpretuje ji jako evidence pro tyto teorie. Pomiňme možnost, že sám pod vlivem těchto zřetelně ideologických teorií analyticky mohl nevidět některé evidence proti těmto teoriím (neumím si představit, že by se nenašly), pak stejně měl vážit, zda uvedený soulad se nedá vysvětlit také tím, že uvedené teorie poskytují zdroj legitimace pro čtenářsky a divácky vděčné zjednodušení, které médiím umožní sociálně konstruovat a rozvíjet spor silných, primárně zjištěných a slabých, primárně nezištěných skupin. Opravdu média nevyužívala podobenství boje Davida s Goliášem? Analytické nálezy jsou, vedle prokázané schopnosti koncipovat konsistentní text, silou této práce. Jenom mě osobně přesvědčují spíše o tom, že kdyby se jen o trochu doplnily a zasadila do kontextu analyticky zhodnoceného institucionálního aranžmá, převážně by začaly zpochybňovat schematičnost vstupních teorií.

Osobně si myslím, že ideály radikální demokracie, tak je v práci nastíněn se neliší od poněkud fousatého ideálu demokracie, kde svoboda každého končí tam, kde začíná svoboda druhého. Rodokmen těchto ideálů lze stopovat až do počátku křesťanství s jeho důrazem na individuální důstojnost a možná do Starého Řecka. Pochybný krok je však transformace tohoto ideálu do ideálního typu zřízení, protože tak se dostáváme na pole utopie a historie nás učí, že víry v utopie jsou krajně riskantní.

Mimochodem setkal se autor někdy face-to-face s nějakými jednotlivci jednajícími primárně s cílem akumulace ekonomického kapitálu, ne že o nich četl u Marxe či Wallersteina, v románech a nebo je viděl v TV? Mít takto úctu k jejich jedinečné identitě, je jako kdyby se o vědcích pojednávalo jako o jednotlivcích, jejichž primárním cílem je kumulace publikací a o ženách jako tvorech primárně orientovaných na rození dětí. Autorova asymetrie ekonomicky a ne-ekonomicky orientovaných aktérů, která se v práci mírně proměňuje a je převzatá od vědeckých autorit, mi připadá jako nespornější vstupní předpochopení situace rozhodování, protože vyřazuje ze hry bytostně politickou dynamiku veřejných zájmů

konstruovaných na bázi transformace zájmů soukromých, které jsou zpravidla nějak ekonomicky relevantní.

Navrhuji práci hodnotit jako výbornou.

V Praze, dne 12.6.2010

Jiří Kabele